

УДК 72.03

ББК 85.110.5

Лариса Поліщук

АРХІТЕКТУРНО-РОЗПЛАНУВАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСОБНЯКІВ
МІСТА СТАНІСЛАВОВА ПЕРІОДУ СЕЦЕСІЇ

У статті автором здійснено архітектурно-розпланувальний аналіз будинків міста Станіславова періоду початку ХХ ст. Дослідження здійснено на засадах пошуку об'єктивних ознак формотворення – становлення нової формально-просторової системи, притаманної сецесії. У процесі архітектурно-розпланувального аналізу встановлено закономірності у взаємозв'язку між внутрішнім та зовнішнім розвитком формально-просторової системи будинків. Як результат, встановлено способи розташування особняків, варіанти типових конфігурацій планів у забудові, об'єднаних у п'ять груп.

Ключові слова: *сецесія, архітектурно-розпланувальні характеристики, функціонально-типологічні ознаки, формально-просторове вирішення.*

Значну частину архітектурної форми історичного центру міста Івано-Франківська (від заснування до 1939 р. – м. Станіславів, до 1962 р. – Станіслав) формує екстер'єр споруд періоду сецесії. Зростання зацікавленості творчістю тогочасних архітекторів, студіюванням стильових прийомів модерну, історією зведення окремих споруд свідчить на користь доповнення існуючих знань про архітектуру міста цієї яскравої доби. Метою статті є розширення структурного аналізу будинків станіславівської сецесії до визначення об'єктивних ознак формотворення – становлення нової формально-просторової системи.

Особливості взаємовідношень маси і простору в архітектурі протосецесії й ранньої романтичної фази сецесії визначаються неоромантичними філософськими поглядами, зокрема, концепцією віталізму [3, с.57]. Розвиток сецесійного архітектурного організму від цілого до частин виникає на основі внутрішнього росту, що асоціюється з вітальною силою розвитку живих організмів. Рациональне перетворення корисного у прекрасне у модерні й утворення форми за відомою тезою “зсередини назовні” разом із природним началом архітектури сецесії визначають її нову синкретичну формально-просторову концепцію.

Житловий дім невеликих розмірів основна тема і найбільш повне втілення ідей раннього модерну, зокрема, принципу доцільності, відповідності форми і простору будинку до його призначення. Станіславівські особняки, починаючи із середини 1890-х рр., демонструють зміну одноманітного розпланувального прийому, протяжності композиції на своєрідну центричність, компактність. Поступово формується притаманна сецесії “єдність принципу, оснований на внутрішніх зв'язках між приміщеннями, що не зводяться до апріорно встановлених схем” [4, с.239]. Архітектурна маса і простір перетворюються на систему, що неконтрольовано розвивається “зсередини”, охоплюючи нові простори. Цьому поширенню запобігає зворотна енергія маси, яка фіксує систему у незвичних і випадкових конфігураціях [3, с.61]. Таким чином, відбувається стабілізація зв'язку між центром розвитку й поширеністю просторового ядра.

Маса, як принцип сецесійного архітектурного твору, з часом втрачає перевагу над принципом простору. Періоди протосецесії (1895–1899 рр.), ранньої (1900–1902 рр.) і зрілої (1903–1908 рр.) фаз сецесії відповідають етапам становлення нового простору, коли внаслідок використання сучасних конструкцій і матеріалів відбувається поступова дематеріалізація стіни. У результаті взаємодії маси і простору у творах пізньої раціональної

сецесії (1909–1914 рр.) утворюються геометричні форми, домінує відчуття рівноваги, просторове ядро будинку вільно співвідноситься із зовнішнім середовищем. Будинки ж із кам'яними стінами зберігають пластичний компонент, забезпечений перевагою принципу маси, й домінують на ранніх етапах розвитку станіславівської сецесії.

Отже, протягом панування сецесії розрізняємо етапи домінування однієї з двох основних архітектурних категорій – простору й маси, – хоч із погляду художнього значення архітектурного цілого важливою є їх особлива єдність, нероздільність із можливістю розрізнення обох моментів [31, с.48–52]. Кореляційний зв'язок взаємної відповідності простору й маси наочно прослідковується на прикладі еволюційної картини розвитку розпланувальних схем станіславівських особняків і вілл.

Першоосновою внутрішнього розвитку формально-просторової системи особняків стало розпланування будинку, що встановлювало логічну послідовність у розвитку форми від внутрішнього просторового ядра до зовнішнього об'єму. Прийоми розпланувань сецесійних особняків різноманітні, що підтверджують розпланувальні схеми близько ста обстежених будинків Станіславава. Разом із тим усі вони є втіленням одного принципу, який передбачає існування композиційного центру, навколо якого формується динамічне просторове ядро. Домінантною якістю такої просторової схеми є її гнучкість, яка забезпечує багатозначність просторових зв'язків і відповідність індивідуальним потребам замовника. У деяких випадках спостерігається ієрархічний зв'язок декількох композиційних центрів, скоріше навіть внутрішніх просторових акцентів, часто винесених за межі основного просторового ядра. Індивідуалізація прийомів розпланування сецесійних особняків не перешкоджає однак, систематизації їх у групи за принципом розташування їх у системі міської забудови, за характером внутрішнього розпланування, а також за принципами ритмізації елементів у загальній об'ємно-просторовій композиції будинку. У тогочасній проектній практиці Станіславава поширеними були такі способи розташування особняків у системі міської забудови: окремо розташований, окремо розташований кутовий, зблокований з іншим особняком, рядовий у рядовій забудові, кутовий у рядовій забудові.

Характерними ознаками більшості досліджених планів є індивідуалізація розпланувальних схем і одночасне дотримання основоположного принципу сецесії, що зводиться до компактної центричності, яка передбачає розміщення композиційного центру (одного або більше) у будь-якій частині просторового ядра. Форма плану й окремих кімнат наближується до квадрата; перетікання простору, гнучкий зв'язок приміщень виявляються у присутності старого анфіладного зв'язку, поєднаного з вільним компонуванням дверей, що забезпечує функціонування різних напрямків руху у внутрішньому просторі, утворюючи відкриті зони – гостьові, парадні або, навпаки, більш замкнені, робочі, інтимні. Спільні розпланувальні ознаки та риси індивідуалізації є підставою для класифікації розпланувальних схем сецесійних особняків Станіславава у такі групи.

	I	II	III	IV	V
центральн- осьова симетрія у компонованні фасадних об'ємів	центральн- осьова симетрія з одним або декількома асиметричними акцентами. вступами	динамічна структура з асиметричною будовою	розпланувальні структури I та II типів з офішиною	групування приміщень навколо композиційного ядра, векторні зв'язки із середовищем	раціоналізація просторового ядра, структурування функціональних зон
					

Перша група визначається центрально-осьовою симетрією загальної конфігурації плану, забезпечує тотожність або подібність структурних елементів будинку і є відгомном попередніх стилістичних епох. Цю групу поділяємо на дві підгрупи. Перша з них утворює центрально-осьову симетрію композиції, однак, не завжди забезпечує абсолютну рівність лівої і правої частин, але зберігає рівновагу мас. Основною ознакою підгрупи є принцип урівноваженої симетрії [1, с.111], де центрально-осьова симетрія переважає у komponуванні об'ємів фасадних, надвірні ж приміщення мають вільнішу структуру. Друга підгрупа також ґрунтується на центрально-осьовій симетрії плану за принципом урівноваженої симетрії, але має один або декілька асиметричних акцентів, часто винесених за межі основного просторового ядра. Акценти утворюють основні динамічні центри композиції, не порушуючи разом із тим ідею рівноваги. Таким чином, цей тип плану утворює статичну структуру з динамічними елементами.

До *другої групи* належать плани з асиметричною будовою, яка переважно утворюється бічним розташуванням головного входу, асиметрією декількох входів або наріжним входом у будинку з кутовим розташуванням. Такі будинки часто мають один або декілька асиметричних акцентів, як у другій підгрупі, й утворюють динамічну структуру.

Третя група складається з розпланувальних структур, аналогічних попереднім, доповнених офіциною, видовженою у напрямку розвитку надвірного простору.

Описані групи розпланувальних структур ґрунтуються на одній із закономірностей досягнення гармонії, що передбачає логічне об'єднання форм, які одночасно допускають існування симетрії й асиметрії.

До *четвертої групи* відносимо плани, які є найбільш повним утіленням сецесійної схеми особняка, коріння якої сягає англійського та американського котеджу: групування ізольованих приміщень навколо композиційного ядра, забезпечення векторних зв'язків формально-просторової системи будинку із середовищем, посилення домінування архітектурного простору над архітектурною масою. Мальовничий розвиток плану забезпечує асиметрію фасадів, вільну багатоб'ємність композиції, яка утворює динамічну структуру. Внаслідок такого розпланування об'ємні форми "балансують" навколо певної домінанти – центра, переважно холу або сходової клітки. "До нього тяжіють, у нього входять усі основні приміщення. Улюблена модерном текучість, рухливість просторів утворюється за рахунок урізноманітнення просторових зв'язків між окремими приміщеннями, відкритими в хол" [4, с.242]. Завершеність мозаїчної структури доповнюється просторовими акцентами, підкореними головному композиційному центру.

Пізню фазу сецесії характеризує *п'ятий тип* розпланувальних схем особняків. Для нього характерна раціоналізація просторового ядра, що забезпечує цілісність середовища й разом із тим збереження ранньосецесійної ізоляції окремих приміщень.

Наведені групи розпланувальних схем не належать конкретному часовому періоду панування станіславівської сецесії, але існують певні ознаки домінування того чи іншого розпланувального принципу протягом усього еволюційного періоду.

У розплануванні протосецесійних особняків переважає асиметрія і раціональність, пов'язана із сучасними вимогами побуту (вілла Клементини Луцької на вул. Тарнавського, 22–24 (1895 р., перебудована 1903 р.) [9], особняки на вул. Коперника, 21 (1896 р.) [10], Коперника, 30 (1899 р.) [11], Лермонтова, 5 (бл. 1900 р.) [14]). У зовнішньому оформленні ще використані форми історичних стилів, та у більшості випадків вони піддані трансформації засобами сецесії.

Компактне групування приміщень у мозаїчній структурі реалізовано в особняку Гелени Лятковської на вул. Короля Данила, 5 (1896 р.) [13], Короля Данила, 7 (1896 р.). Разом із тим тут присутня тричастинна схема фасаду із симетричною рівновагою мас та класицистичним трактуванням із чотириколонним портиком.

Випереджаючи етапи еволюційного розвитку розпланувань сецесійних особняків Станіславава, Кароль Заремба 1896 р., споруджуючи вілли “в липках”, застосував нові сецесійні розпланувальні прийоми (вілли на вул. Шевченка, 100, 102, 104 (О.Кокуревича, С.Калиневича, В.Луцького)) [2, с.4; 27]. Будинки ростуть “зсередини”, “єднаючи одне з одним приміщення різних розмірів і окреслень на різних рівнях, нарощуючи свою пластичну оболонку. Відповідно ззовні будинки виглядають як захоплива асиметрична просторова композиція” [29, с.46]. Сходові клітки, винесені за межі архітектурного ядра, утворюють циліндричні просторові доміанти. При зовнішньому сприйнятті цих будинків створюється враження виростання однієї форми з іншої або взаємного перетину об’ємних призматичних, кубічних, циліндричних форм. З різних видових точок комбінації силуетів цих будинків створюють несподівані романтично-казкові архітектурні перспективи.

У ранньосецесійній забудові присутні розпланувальні структури, побудовані на засадах урівноваженої симетрії (Тарнавського, 15 (1900 р.) [18], особняк Шарлоти Фаєр на вул. Гнатюка, 3 (1900 р.) [11]), але домінують розпланувальні структури, що належать до другої і третьої груп із перевагою асиметрії, продиктованої функціональними міркуваннями (особняки на вул. Довбуша, 8 (1900 р.) [16], Лепкого, 35 (1900 р.) [12], Матейка, 43 (1902–1903 рр.) [23], особняки Лідії Горняткевич на вул. Озаркевича, 9 (1900 р.) [20], Гелени Вельц на вул. Василянок, 41 (1902 р.) [5]). Асиметрія дозволяла покращити зв’язок кімнат та інсоляцію, що досягалась шляхом типового у модерні зсуву на кутах плану, прибудовою лоджій, бічним розташуванням головних входів тощо.

Органічну тенденцію формоутворення у сфері особняків, яка призвела до появи “неправильних” планів, мозаїчну, наростаючу по спіралі навколо композиційного центру структуру приміщень демонструє розпланування особняка на вул. Тарнавського, 18 (1900 р.) [8], що належить до четвертої групи. Напрявленість, іррегулярність плану утворює аморфну пляму динамічного живого організму, сповненого вітальної енергії.

Одночасно у цей період зберігаються стильові риси історизму і старе осьове розпланування, пристосоване до нових вимог побутового комфорту (особняки на вул. Тарнавського, 21 (бл. 1903 р.), Маланюка, 21 (бл. 1900 р.).

У період протосецесії та ранньої фази сецесії збудовані найцікавіші за характером розпланування особняки (Шевченка, 100, 102, 104, Тарнавського, 18). Це підтверджує той факт, що сецесійні зміни в архітектурі Станіславава відбулись найперше на архітектурно-розпланувальному рівні. Відтворення цих змін у зовнішньому розвитку формально-просторової структури сецесійними формами універсального типу забезпечила зріла фаза станіславівської сецесії.

Найбільше у кількісному й якісному відношенні сецесійних особняків належить зрілій фазі. Пошук внутрішньої гармонії як основи формоутворення відтворюють розпланувальні структури цього періоду.

Близько 1903 р. у розплануваннях переважають структури другої і третьої груп. Частково зберігається ідея двобічної симетрії першої групи, яка порушується затягуванням об’ємів всередину й утворенням уступів (вілла на вул. Тарнавського, 20 (1902–1903 рр.) [8], особняки Кароля Рокицького на вул. Маланюка, 5 (1903 р.) [17], Кароліни Ковальської на вул. Маланюка, 7 (1903 р.) [17], Матейка, 20 (бл. 1903 р.) [22]).

З наближенням до середини 1900-х рр. симетричні типи розпланувань зникають, розвиваються другий, третій і четвертий. 1903–1905 рр. слід вважати періодом найвищого розвитку сецесійних розпланувальних систем, що відповідає періоду найактивнішого будівництва особняків Станіславава. Об’ємно-просторовим структурам характерні відкритість композиції, асиметрія, як в особняках на вул. Тарнавського, 2 (бл.

1901 р.) [7], Тарнавського, 3 (бл. 1903 р.) [15], Тарнавського, 9 (бл. 1903 р.), Тарнавського, 19 (бл. 1903 р.) [18], Озаркевича, 16 (1903 р.) [21], Озаркевича, 21, Маланюка, 10, 11, 17 (бл. 1903 р.), Шопена, 7 (бл. 1905 р.) [6].

У більшості таких будинків у кутовому об'ємі розташований вхід із тамбуром, а невеликі камерні розміри вестибюля контрастують із просторим холлом, наприклад як в особняках на вул. Матейка, 6, Маланюка, 10, 11 (бл. 1903 р.).

Особливої уваги заслуговує особняк на вул. Тарнавського, 11, що володіє принципами сецесійної асиметрії, забезпечує ізольованість окремих приміщень і встановлює векторні зв'язки розпланувального силуету (на рівні мезоніна) з навколишнім середовищем. У результаті конфігурація плану – це динамічна ламана лінія з несподіваними різкими змінами напрямку руху й домінуванням прямого кута.

Серед інших заслуговують на увагу зблоковані будинки на вул. Матейка, 57 (1906–1907 рр.) [28] і 59 (1906–1907 рр.) [24], які утворюють неподільний архітектурний організм з ускладненою фасадною лінією, кутове розташування якого у забудові та асиметричні просторові доміанти забезпечують ансамблевисті композиції. Пошуки “живої форми”, утвердження функціонального методу, яскраво виражена індивідуалізація проектів найбільш повно виступають у розплануваннях четвертої групи (вул. Коперника, 23, Крива, 4 (бл. 1905 р.) [26], Тарнавського, 10–12 (1903 р.) [7], Тарнавського, 14–16 (бл. 1903 р.) [8], Шевченка, 99 (1904 р.)).

Мозаїчна структура плану головного двоповерхового об'єму вілли на вул. Тарнавського, 10–12 – втілення ідеї органічності архітектури. Респектабельності просторовому ядру надає тримаршева сходові клітка у формі квадрата. Значну частину вілли займає просторий холл у пропорціях “золотого” прямокутника, форма інших кімнат наближена до квадрата. Наріжне розміщення дверей одного з приміщень гальмує наскрізний рух у внутрішньому просторі. Інтенсивне зменшення загальної площі будинку на вул. Шевченка, 99 від першого поверху до мезоніна формує динамічний об'єм, що стрімко розвивається по вертикалі й утворює експресивний силует з асоціативно підкресленим потягом угору.

Традиції попередніх архітектурних стилів зберігаються в об'ємно-просторовій структурі особняків, зведених близько 1905 р. на вул. Шевченка, 62, 89–91 [19], Грюнвальдській, 6, 8 [25]. Видовжені паралельно до вулиці будинки у розпланувальній структурі забезпечують симетрію асиметричних елементів за принципом урівноваженої симетрії. Відповідно зберігає симетричність фасад, але підкреслена вісь симетрії відсутня.

Після 1905 р. активність особнякового будівництва дещо уповільнюється і відбувається поступовий перехід у бік раціоналізації архітектурних вирішень. Так, особняк на вул. Шевченка, 93 має внутрішню будову аналогічну будинкові на вул. Тарнавського, 10–12, спорудженому 1903 р. Двері головних приміщень відкриті у квадратний холл зі сходами, та загальна конфігурація плану набуває форми правильних геометричних фігур – квадрата і прямокутника без уступів. У розплануванні переважає ідея статичності.

Еволюція програмної спрямованості модерну від романтичних тенденцій, поетичності й краси, новизни й індивідуалізації до пошуків доцільності й обґрунтованості на останньому етапі розвитку стилю викликає зміни розпланувальних схем. Розуміння раціоналістичного як обов'язкового геометризму форм, уніфікації, а також упровадження каркасного будівництва у громадській і промисловій сферах вплинуло на стилістику особняків, конструктивні особливості яких переважно залишались традиційними.

Простий прямокутний план з асиметрично розміщеною сходовою кліткою, метричне членування приміщень вілли Роха Роттеркевича на вул. Романчука, 10 (1910 р.) [32, с.28] не виявляє прогресивного раціоналізму, але демонструє заперечення просторової несподіваності зрілих вирішень сецесії.

Відмову від використання принципів регулярного містобудування, що передбачає суцільну забудову по червоній лінії вулиці у центральних кварталах, демонструє вілла родини лікаря Станіслава Гамерського на вул. Шевченка, 15 (1909–1910 рр.). Прагнення до вільного розміщення будинку у просторі є одним із проявів раціоналізації архітектурного проектування, що забезпечувало безпосередню еволюцію об'ємів у ритмічній просторовій композиції. Така взаємодія є нерегулярним повторенням елементів і скоріше окреслюється терміном “об'єднання” [1, с.103], що характерно періоду раціоналізації сецесії.

У взаємовідносині об'ємів, у пропорціях окремих частин розпланувальної структури особняка на вул. Розумовського, 18 (1911 р.) відчутною є рухливість системи. Разом із тим сходова клітка виконує роль стабільного елемента композиції і важливої комунікаційної зони, що одночасно забезпечує ізоляцію і зв'язок функціонально залежних частин будинку.

Зменшення кількості й амплітуди уступів, наближення до кубічного об'єму, гранування фасадної лінії характеризують особняк Софії Ковальської на вул. Богунській, 3 (1912 р.). Вілла з мезоніном Люції Бурштейн на вул. Шопена, 3–5 (1911–1912 р.) [27] зберігає традиції розпланувань зрілої сецесії: мозаїчність, динамізм просторового ядра, гнучкий зв'язок приміщень, які утворюють компактну множину.

У будівництві станіславівських сецесійних особняків повною мірою відтворилась єдність розпланувальної структури, об'ємно-просторового й фасадного вирішення. Розпланувальна асиметрія стала основою для формування мальовничої об'ємно-просторової композиції. Деяке звільнення зовнішніх стін і простінок від несучої функції збільшило внутрішній простір сецесійних будинків. Старанно продуманий вільний план будинку відтворився у композиції архітектурних форм і у домінуванні об'ємної архітектурної композиції. Зовнішність будинку відповідає внутрішнім приміщенням, кімнатам і логічно й органічно розвивається зсередини.

Відповідно до потреб часу, які вимагали невеликих кімнат, затишних куточків, ніш і закритих балконів, зовнішність будинку відтворює все це і, у більшості випадків, є оригінальною й індивідуальною. Відкидаються осі симетрії, фасадна лінія урізноманітнюється вхідними ганками, бічними ризалітами, глибокими нішами й виступами від одного до трьох метрів. Зовні будинки виглядають, як привабливі асиметричні просторові композиції, у яких поєднуються різні за формами й масштабами об'єми. Урізноманітнюються форми й декор вікон, дверей, балконів, еркерів, аттиків. Декоративне оздоблення фасадів майже завжди оригінальне. Великого значення набуває виразність текучих ритмів, кольору, фактури матеріалів, застосованих в екстер'єрі та інтер'єрі. Цегла, тинькування, керамічне облицювання, коване залізо, декоративні вставки з кольорового скла, вітраж, дерево, бетон, штучний і природний камінь, декоративний розпис – комбінації цих засобів і матеріалів сприяли створенню на ранніх етапах розвитку стилю пластичної виразності, пізніше – геометризму форм.

Відтворення архітектурно-розпланувальних змін станіславівських особняків у зовнішньому розвитку формально-просторової структури забезпечили історичні, сецесійно-історичні й універсальні архітектурні форми. У розплануваннях сецесійних особняків та у зовнішньому відтворенні стилю переважають: 1895–1899 рр. – розпланування другої підгрупи першої групи і другої групи та сецесійно-історичні форми; 1900–1902 рр. – розпланування другої підгрупи першої групи, другої і третьої груп та сецесійно-історичні й універсальні форми; 1903–1908 рр. – розпланування другої, третьої й четвертої груп та універсальні форми; 1909–1915 рр. – розпланування п'ятої групи й універсальні форми.

Отже, за результатами містобудівного аналізу сецесійних будинків Станіслава встановлено *способи розташування особняків* у системі міської забудови. За архітектурно-розпланувальними характеристиками визначено варіанти типових

конфігурацій планів у забудові та запропоновано класифікацію розпланувальних схем сецесійних особняків у п'яти групах. Установлено закономірності у взаємозв'язку між внутрішнім та зовнішнім розвитком формально-просторової системи будинків: в особняковому будівництві домінує об'ємна архітектурна композиція, в окремих випадках формуються елементи ритмічної об'ємно-просторової композиції. На підставі здійсненого аналізу встановлено, що сецесійні зміни в архітектурі Станіслава відбулись найперше на архітектурно-розпланувальному рівні.

1. Араухо И. Архитектурная композиция / Пер. с исп. М.Г. Бакланова, А.Михе. – М.: Высшая школа, 1982. – 208 с.
2. Головатий М. Будували повітову раду // Західний кур'єр. – 1996. – № 5. – С. 4.
3. Кириллов В.В. Архитектура русского модерна: опыт формологического анализа. – М.: Изд-во МГУ. 1979. – 214 с.
4. Кириченко Е.И. Русская архитектура 1830–1910-х годов. – М.: Искусство, 1982. – 399 с.
5. ОБТІ, інвентарна справа № 41.
6. ОБТІ, інвентарна справа № 444.
7. ОБТІ, інвентарна справа № 453–455.
8. ОБТІ, інвентарна справа № 457–459.
9. ОБТІ, інвентарна справа № 460–461.
10. ОБТІ, інвентарна справа № 579.
11. ОБТІ, інвентарна справа № 608–609.
12. ОБТІ, інвентарна справа № 625.
13. ОБТІ, інвентарна справа № 862.
14. ОБТІ, інвентарна справа № 1571.
15. ОБТІ, інвентарна справа № 1581.
16. ОБТІ, інвентарна справа № 1599.
17. ОБТІ, інвентарна справа № 1606–1607.
18. ОБТІ, інвентарна справа № 1617–1619.
19. ОБТІ, інвентарна справа № 2427.
20. ОБТІ, інвентарна справа № 2497.
21. ОБТІ, інвентарна справа № 2521.
22. ОБТІ, інвентарна справа № 2541.
23. ОБТІ, інвентарна справа № 2606.
24. ОБТІ, інвентарна справа № 2626.
25. ОБТІ, інвентарна справа № 4351.
26. ОБТІ, інвентарна справа № 4379–4380.
27. ОБТІ, інвентарна справа № 7854–7856.
28. ОБТІ, інвентарна справа № 9319.
29. Полевой В. Малая история искусств. Искусство XX века. 1901–1945 г. – М.: Искусство, 1991. – 303 с.
30. Поліщук Л.К. Структурний аналіз сецесійних особняків Станіслава // Теорія та історія архітектури і містобудування / Редкол.: М.Дьомін, А.Мардер, А.Пучков та ін. – К.: НДТІАМ, 2002. – Вип. 5. На честь О.М. Годованюк. – С. 256–264.
31. Пучков А.А. Габричевский: Концепция архитектурного организма в мыслительном процессе 20–30-х годов / Под общ. ред. В.И. Ежова. – К.: Изд. Дом А. С. С., 1997. – 154 с.
32. Wasidłowa Z. Secesia w architekturze Stanisławowa. – Lublin, 1996. – 81 s. (машинопис магістерської роботи).

The architecture–planning analysis of the buildings was made on the basis of searching for the objective signs of the formation and the establishment of the new form–space system. In the architecture–planning analysis were discovered the conformities in the connection between the inner and outer development of the form–space system of buildings. The kind of personal buildings situation is determined as result both with the typical plan configuration variants, which was united in 5 groups.

Key words: *secession, architecture-planning characteristics, functional and typological features, stylistic decision, form-space decision.*